

## ДОКТРИНА ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ У СУЧАСНІЙ ТЕОРІЇ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

“Гібридна війна” є наразі популярним теоретичним концептом, який усе більш широко використовується експертним співтовариством. Визначення “гібридної війни” починає активно використовуватися із початку 2000-х рр., на той час його якнайчастіше пов’язують із роботами Ф. Хоффмана, який у такий спосіб підкреслював тенденцію щодо змішування у сучасному збройному конфлікті конвенційних військових дій із неконвенційними – діями іррегулярних формувань, терористичною активністю [9]. Підхід Ф. Хоффмана є зрозумілим, якщо дивитися на нього крізь призму військової парадигми, встановленої Женевськими конвенціями. Їх основна ідея полягала у тому, що воююча держава має прийняти на себе абсолютну відповідальність за ведення війни і здійснювати його у межах визначених принципів права. Женевські конвенції, зокрема, визначають поняття комбатанта, на якого розповсюджуються правові гарантії; некомбатанта, участь якого у війні ставиться поза законом і є де факто переступною; і мирного населення, за становище якого несе відповідальність воююча країна. “Війна із терором” початку ХХІ ст. руйнує цей порядок, позаяк стороною конфлікту у ній є некомбатанти – учасники терористичних організацій, парамілітарні утворення, незамирене населення територій із неясним міжнародно-правовим статусом.

Підхід Ф. Хоффмана використовувався військовими теоретиками. Наприклад, “гібридна війна” пропонувалася для концептуалізації конфлікту у межах “failing states” – країнах із зруйнованими державними інституціями і колапсуючим соціальним порядком [2]. У даному випадку воюючи сили втрачали необхідні за Женевськими конвенціями ознаки воюючої держави. Аналогічна ситуація спостерігалася при війні із неурядовими організаціями, як то у конфлікті Ізраїлю із шіїтськими радикальними угрупованнями у Лівані [14].

Влучною буде думка, що подібні ситуації не є поодинокими для практики міжнародних відносин. У минулому, невідповідність конфліктів стандартам Женевських конвенцій була скоріше нормою, аніж винятком. Щодо сучасності, різниця між “традиційними” і “гібридними” військовими конфліктами може полягати лише у пропорціях. У масштабах використання різних інструментів досягнення цілей війни (поряд із суто воєнними діями), або у масштабах участі недержавних акторів [17, с. 3]. Термін “гібридна війна” описує звичайні

ситуації, і “використовується довільно та без ясної концептуалізації” [11, с. 2]. Саме оперування визначенням “не-державний актор” щодо сторін конфлікту у сучасних умовах теж може викликати питання. Так, чи є коректним його застосування до самопроголошених країн, наприклад, до Талібану, у час його контролю над центральним урядом у Афганістані, до Ісламської Держави та ін.?

В принципі, такі підходи використовують загальне значення слова “гібридний”, як поєднання у якомусь об’єкті двох або більше природ чи властивостей. Це припускає найширші тлумачення. Наприклад, такий великий конфлікт, як Холодна війна, може бути названим “гібридним” [18, с. 1], адже через свою глобальність не може бути зведений до якогось простого вияву.

Стрибок у теоретизації концепту “гібридної війни” відбувається із початком російсько-українського конфлікту у 2014 р., коли виходить ціла низка аналітичних доповідей, присвячених *modus operandi* російської політики щодо України та її окремих територій, які піддалися агресії. Так, у доповіді групи дослідників Centre for Global Studies “Strategy XXI” на чолі із М. Гончаром надано комплекс ознак “гібридної війни”. Зокрема це: зменшення ролі військової компоненти конфлікту; поєднання різнорідних методів впливу (політичних, інформаційних, психологічних, економічних); прагнення до завдання об’єкту агресії чутливих втраг у обраних областях, до дезорганізації державної влади і деморалізації суспільства; не визнання факту існування воєнного конфлікту із боку агресора [6, с. 3-4]. Конфлікт оперується як “війна-трансформер”, із дозованим та керованим застосуванням інструментів впливу і форматів впливу.

Активна дискусія навколо російсько-українського конфлікту привернула увагу до роботи начальника Генерального штабу ВС РФ генерала В. Герасимова “Сила науки у передбачуванні”, яка була опублікована напередодні конфлікту, у 2013 р., і містила розгорнуту концептуалізацію “гібридних” військових дій [1]. Аналіз так званої “доктрини Герасимова” вносив кардинальні смислові акценти у концепцію “гібридної війни”: неконвенційні форми ведення війни ставали не результатом об’єктивних умов перебігу конфлікту, а технологією, використовуваною країною-агресором (або усіма учасниками протистояння). Неконвенційні засоби ведення війни дозволяють досягти ряду важливих цілей, а саме: уникнути входження у масштабне

військове протистояння (із можливим застосуванням ядерної зброї), використати наявні слабкі сторони противника не лише у суто військовій області, уникнути міжнародного засудження своїх дій як агресивних. Відмічена Ф. Хоффманом особливість конфліктів сучасності, щодо участі у них акторів, які не відповідають статусу комбатанта, за Женевськими конвенціями, у “доктрині Герасимова” стає інструментальною. Учасники протистояння приймають образ “некомбатантів” маскуючи участь своїх держав у конфлікті.

Цікаво, що один із авторів, який концептуалізував виступ В. Герасимова до “доктрини Герасимова”, М. Галеотті, нещодавно виступив із запереченням її існування. Він вказує, що на практиці російська політика опортуністична, фрагментарна і здійснюється різними центрами впливу. Отже, за наявності певних загальних цілей, навряд чи може розглядатися як стратегія [4]. Особливості ведення “гібридної війни” із боку Росії навряд чи заперечують саму концептуальну основу даного підходу. Аналіз ускладнює така особливість російського дискурсу, яку можна означити як приписування власних намірів своєму ворогу. За формою викладу думки, В. Герасимов начебто описує політику потенційного противника – США, аніж власну доктрину [15, с. 11].

Раціональним є порівнювати “доктрину Герасимова” із радянською політикою, яка теж включала у себе цілий спектр “активних засобів”, “маскування”, “рефлексивного контролю” [19, с. 81-82]; на таке порівняння спирається доповідь лорда М. Джоллінга Парламентській Асамблеї НАТО [12, с. 2]. Політика радянзації інших країн, ініціювання “соціалістичних революцій”, поширення “табору соціалізму”, скоріше як правило, аніж як виключення, передбачала використання із високою інтенсивністю комбінації засобів зі спрямованої пропаганди, політичних і збройних провокацій, утворення маріонеткових політичних груп, ініціювання терору, економічний шантаж і т. ін. [13, с. 25-60]. Доцільним тут є звернення до обширного корпусу советологічних досліджень щодо радянської зовнішньої політики.

Розуміння “гібридної війни” зміщується у сферу дослідження пропаганди, мас-медійних і кібер-технологій, які забезпечують інформаційно-психологічний вплив на населення. Визначається процес “озброєння” (weaponisation) інформації [7]. Опрацьовуються концепції “гібридного” інформаційного впливу в умовах сучасного інформаційного суспільства (наприклад, із адаптацією концепцій “різоми” Ж. Дельоза [10]).

Відповідно до нового розуміння доктрини “гібридної війни”, відбувається осмислення засобів протистояння неї із боку країн Заходу [5]. Їх вироблення виходить із розуміння, що агресія Росії проти України, і можлива її агресія проти країн Балтії включатиме саме неконвенційні, “гібридні” засоби, як інструмент забезпечення успіху військового втручання [8, с. 17]. “Гібридна війна” концептуалізується до “не-лінійної війни” [16], та

“асиметричної війни” що мисляться як нова форма глобального протистояння [3].

## Список літератури

1. Герасимов В. Ценность науки в предвидении / В. Герасимов // ВПК: Военно-промышленный курьер: (Общероссийская еженедельная газета) – 27 февраля 2013 г. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://vpk-news.ru/articles/14632>
2. Bond M. S. Hybrid War: A New Paradigm For Stability Operations In Failing States [Strategy Research Project] / M. S. Bond - Carlisle Barracks, Pennsylvania: U.S. Army War College, 2007. - 25 p.
3. Fleming T. C. The Secret War Against the United States / T. C. Fleming, E. L. Qualkenbush, A. M. Chapa // The Cyber Defense Review. - 2017. - Vol. 2. - № 3. - P. 25-32.
4. Galeotti M. I'm Sorry for Creating the “Gerasimov Doctrine” / M. Galeotti // Foreign Policy - March 5, 2018.
5. Giegerich B. Hybrid Warfare and the Changing Character of Conflict / B. Giegerich // Connections. - 2016. - Vol. 15. - № 2. - P. 65-72.
6. Gonchar M. Hybrid war in Eastern Europe: non-military dimension / M. Gonchar, A. Chubyk, O. Ishchuk // International Issues & Slovak Foreign Policy Affairs. - 2014. - Vol. 23. - № 3-4. - P. 27-36.
7. Hansen F. S. Russian Hybrid Warfare. A study of disinformation / F. S. Hansen. - Copenhagen: Danish Institute for International Studies, 2017. - 44 p.
8. Harris C. Russia's Military Posture: Ground Forces Order of Battle / C. Harris, F. W. Kagan. - Washington, 2018. - 53 p.
9. Hoffman F. G. Hybrid vs. compound war. The Janus choice: Defining today's multifaceted conflict. / F. G. Hoffman // Armed Forces Journal. - 2009. - October 2009.
10. Huhtinen A. M. Disinformation in Hybrid Warfare: The Rhizomatic Speed of Social Media in the Spamosphere / A. M. Huhtinen, J. Rantapelkonen // Journal of Information Warfare. - 2016. - Vol. 15. - № 4. - P. 50-67.
11. Jacobs A. NATO's Hybrid Flanks: Handling Unconventional Warfare in the South and the East / A. Jacobs, G. Lasconjarias. - Rome, 2015. - 12 p.
12. Jopling M. Countering Russia's hybrid threats: an update [Committee on the Civil Dimension of Security: Draft special report] / M. Jopling - Brussels: NATO Parliamentary Assembly, 2018. - 19 p.
13. Kuzio T. The Sources of Russia's Great Power Politics: Ukraine and the Challenge to the European Order / T. Kuzio, P. D'Anieri. - Bristol: E-International Relations, 2018. - 167 p.
14. Magen A. Hybrid War and the Gulliverization of Israel [Working Paper] / A. Magen. - Herzliya: International Institute for Counter-Terrorism (ICT), 2012. - 23 p.
15. Radin A. Hybrid Warfare in the Baltics: Threats and Potential Responses / A. Radin. - Santa Monica: RAND Corporation 2017. - 58 p.
16. Schnauffer T. A. Redefining Hybrid Warfare: Russia's Non-linear War against the West / T. A. Schnauffer // Journal of Strategic Security. - 2017. - Vol. 10. - № 1. - P. 17-31.
17. Thiele R. The New Colour of War – Hybrid Warfare and Partnerships / R. Thiele. - Berlin, 2015. - 12 p.
18. Trenin D. European security: from managing adversity to a new equilibrium / D. Trenin - Moscow, 2018. - 34 p.
19. Wither J. K. Making Sense of Hybrid Warfare / J. K. Wither // Connections. - 2016. - Vol. 15. - № 2. - P. 73-87.